

COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Nr. 3 (XLX)
Februarie 2006

TERORISMUL – AMENINȚARE CONTRA UMANITĂȚII

Mirela ATANASIU

CONCLUZII

- *Terorismul acționează agresiv și de neoprit, asemeni unui ”cancer al Planetei” fără granițe, limite sau legi, în afara celei a lovirii, uciderii, terorizării și distrugerii; în esență, terorismul este inamicul vieții, un război împotriva vieții, unealta care rănește și omoară fără milă.*
- *Pe plan internațional, el a fost resimțit de opinia publică mondială din ce în ce mai mult la începutul mileniului III, adică pe măsură ce presa, radioul și televiziunea au distribuit rapid și pe scara largă informații despre actele de terorism.*
- *Terorismul este un factor perturbator al relațiilor interstatale și interetnice și un parazit al lumii contemporane.*

1. Ce este terorismul?

Terorismul nu a apărut recent. El este foarte vechi – a precedat strategia terorii exercitată de legiunile romane asupra populațiilor din zonele ocupate, supraviețuind acestora – și, de-a lungul timpurilor, s-a manifestat sub toate formele posibile, de la terorismul peșterii la ciberterorism, în funcție de treapta de civilizație pe care a ajuns omenirea, deci de mijloacele la dispoziție, și aproape peste tot în lume. Mijloacele au fost mereu altele, esența a rămas însă aceeași: înfricoșare, distrugere, ucidere. Din păcate, și terorismul, ca și războiul, face parte, într-un fel, din arsenalul prin care lumea se neagă pe sine, se urăște și se autodistruge, crezând că se purifică.

Cuvântul „terorism” a fost menționat în urmă cu peste 200 ani (1798), în suplimentul *Dicționarului Academiei Franceze*. Într-o carte consacrată acestui fenomen, Walter Laqueur, istoric și comentator de politică externă american, aprecia că între 1936 și 1981 au fost date peste 100 de definiții ale terorismului, dar nici una nu este suficient de cuprinzătoare.

Britanicii – printre primii care au reacționat față de recrudescența fenomenului terorist, în a doua jumătate a secolului trecut – îl defineau într-o lege din 1974, astfel: „*Folosirea violenței în scopuri politice, incluzând orice recurgere la violență în scopul de a plasa publicul sau orice secțiune a publicului într-o stare de teamă*”. Nici această definiție nu este suficient de riguroasă, căci demonstrațiile de stradă violente, de exemplu, nu pot fi considerate acte de terorism. Principala caracteristică a terorismului este intimidarea prin violență. Mijloacele folosite sunt extrem de variate (răpirea de persoane, luarea de ostatici, asasinatul, producerea de explozii, distrugerea unor edificii publice, sabotarea căilor ferate, a instalațiilor industriale sau a mijloacelor de telecomunicații, ruperea unor diguri, otrăvirea apei, răspândirea unor boli contagioase, bombardamente etc). La metodele „tradiționale” s-au adăugat altele noi, cum ar fi atentatele asupra șefilor de state, atacurile asupra misiunilor diplomatice și a diplomaților, asupra

personalităților politice sau asupra unor persoane particulare cunoscute pentru opiniile lor, atacarea unor instituții publice sau întreprinderi comerciale, a avioanelor, a forțelor de ordine etc. Una din formele de terorism care se detașează prin frecvență și mai cu seamă prin consecințele sale asupra raporturilor interstatale este terorismul politic. Potrivit informațiilor vehiculate prin mass-media, în prezent, în lume acționează peste 500 de organizații și grupări teroriste de diferite orientări. Dar, dincolo de statistici, realitatea este mult mai dureroasă.

Terorismul este același de veacuri. Atacul terorist de la 11 septembrie 2001, asupra Statelor Unite ale Americii, ca și cel de la 11 martie 2004 din Madrid, prin imaginea terifiantă transmisă în direct, n-a făcut altceva decât să schimbe percepția omenirii și a fiecăruia în parte, să-i aducă aminte că, undeva, nu departe de el, de omul planetei, poate chiar lângă el, poate chiar în el, se află un monstru care-l poate ucide oricând și oricum. Acesta a fost, probabil, și obiectivul central al acestor atacuri: crearea unui coșmar universal, lumea să afle și să nu uite că poate fi lovită și ucisă oricând, oriunde și prin orice mijloace.

Terorismul nu este doar răul care se abate asupra planetei, ci este chiar răul din lume, adică răul nostru, partea fanatică dintre noi și, adesea, din noi, fanatismul obsesiv al puterii, al răzbunării, al egocentrismului, al pedepsirii cu orice preț, al purificării prin ucidere și prin distrugere. De aceea, acest fenomen specific doar mediului uman (doar ființa umană are plăcerea sadică de a teroriza) trebuie investigat și analizat așa cum este, de pe poziții cât se poate de obiective, pentru a-i decela sensurile și mecanismele, pentru a-i afla izvoarele și, în consecință, pentru a-i anihila cauzele, a-i distruge structurile, a-i limita efectele și a-i tăia rădăcinile.

Terorismul este o amenințare asimetrică, din umbră. Evoluția lui, de la o seamă sau o sumă de acte teroriste disparate la un summum al fanatismului, cruzimii și violenței, adică la un război terorist, și el asimetric și pervers, este de natură să genereze reacția corespunzătoare a omenirii, să declanșeze războiul antiterorist.

Atentatele de la WTC New York, Madrid, Beslan etc. au arătat punctele slabe ale actualului concept de securitate. Terorismul a apărut ca o modalitate de acțiune a celor slabi împotriva celor

puternici. Aceste acțiuni au demonstrat că principalul pericol la adresa noii ordini mondiale, create după încetarea Războiului Rece, nu este potențialul militar al așa-numitelor țări „recuzate” (Coreea de Nord, Irak, Libia, Iran etc.), ci terorismul. Prin urmare, securitatea antiteroristă nu poate fi privită prin numărul de tancuri, avioane, nave militare sau rachete. Atacurile teroriste vizează în special securitatea populației, ca mijloc de presiune asupra statelor. În configurarea atacurilor nu este nevoie de un PIB de 6 trilioane (6.000 de miliarde) de dolari sau de înalte performanțe în tehnologiile militare și spațiale. Principalii factori care contează sunt factorul uman și efectele psihologice. Activitățile teroriste pot fi puse în aplicare de orice persoană, fără a avea cunoștințe speciale aprofundate. O bombă poate fi confecționată din materiale care pot fi procurate cu ușurință. Aceste acțiuni sunt posibile oriunde.

Terorismul poate îmbrăca diverse forme (atacuri chimice, atacuri cu bombe, otrăviri în masă etc.). De cele mai multe ori, acțiunile teroriste nu lovesc în forța militară a unui stat, ci în societatea civilă. Scopul lor este implicarea emoțională a populației. Aceasta face ca presiunea psihologică asupra statului să fie mult mai puternică decât în cazul unui conflict militar clasic. Principalul obiectiv al acțiunilor de acest gen este răspândirea fricii. Cu cât frica este mai mare, cu atât mai mare este și presiunea asupra statului. Reacția emoțională a populației față de consecințele atacurilor teroriste este firească. Teama că data viitoare s-ar putea să fii o victimă este pe cât se poate de reală. Un război dus în afara hotarelor propriei țări, chiar dacă se soldează cu pierderi mari, nu poate avea același efect pe care îl produce terorismul, din simplul motiv că aceste războaie sunt străine pentru marea majoritate a oamenilor care nu trăiesc direct experiența câmpului de luptă.

Fiind o activitate ascunsă, terorismul poate fi contracarat în mod eficient de serviciile secrete și de structuri special pregătite. În cazul unui dușman invizibil, rachetele și bombele nu sunt de folos. Informațiile sunt principalul mijloc de prevenire a acțiunilor teroriste. Multe asemenea organizații se bucură chiar de sprijinul deschis al unor state, pe teritoriul cărora sunt plasate cartierele lor generale și sunt desfășurate taberele de antrenament. În Afghanistan, regimul taliban a adăpostit întreaga conducere a organizației teroriste Al Qaeda.

Mirela ATANASIU, licențiată în Drept Internațional, a participat la cursul postuniversitar de perfecționare în conducerea forțelor terestre, la disciplina Aspecte militare și cerințe ale luptei împotriva terorismului, proliferării armelor de distrugere în masă și crimei organizate, și este interesată de problematica securității și apărării naționale în contextul integrării în structurile euro-atlantice și aderării depline la Uniunea Europeană.

2. Haosul terorismului

Terorismul – chiar și în starea de haos în care se află planeta – nu este o expresie a confruntării între civilizații, așa cum se sugerează adesea. Starea de haos este haos și în sistemul și așa destul de eterogen al acțiunilor de tip terorist. În această lipsă de ordine care caracterizează haosul, există, totuși, o anumită corespondență între „mişcarea browniană” a politicilor, economiilor, strategiilor, culturilor, etniilor, intereselor și acțiunile de subminare a statelor, națiunilor, superputerii americane și diferitelor entități care încearcă cât de cât să pună o anumită ordine în sistemele relațiilor internaționale. Aceste acțiuni și cele care se înscriu pe alte coordonate ale vieții planetare (cele din lumea interlopă, din zona traficului de droguri și de carne vie, a asasinatelor psihopate și reacțiilor la orice fel de ordine etc.) alcătuiesc ceea ce numim terorism contemporan. Organizațiile teroriste par a nu avea nici o logică. Și totuși, există o logică în toate. Aceste corespondențe sunt însă relative, uneori chiar aleatorii, dar cu un tonus causal destul de pronunțat, dovadă că și în haos există o anumită ordine, o anumită cauzalitate. Haosul este, pentru terorism, un mediu foarte prielnic, așa cum este și pentru lumea interlopă, pentru criminalitate și traficul de droguri, pentru prosperarea centrilor distructivi, negativi de putere, care încurajează fărădelegea, lipsa de ordine, suspiciunea, neîncrederea și, mai ales, starea de nesiguranță, de teamă. De aceea, ieșirea din haos și trecerea la o nouă ordine este totdeauna extrem de dificilă, anevoioasă și nu se poate realiza decât prin mari sacrificii.

Violența este legată de urmărirea unor scopuri dependente de o serie de condiții obiective și subiective, de strategia care trebuie adoptată în anumite împrejurări revoluționare. Violența semnifică un mijloc coercitiv utilizat pentru asigurarea dominației sau pentru dobândirea unei poziții dominante, concretizat, în cazul de față, sub forma terorismului. Acest tip de relație socială se construiește pe baza a trei elemente:

1. autorul violenței:

- un individ, un grup de indivizi (a căruia organizare poate fi atât formală, cât și informală), o organizație, o instituție;
- există anumite interese și scopuri a căror realizare este urmărită prin diverse mijloace.

2. victima, cel care suportă violența:

- un individ, un grup de indivizi (a căruia organizare poate fi atât formală, cât și informală), o organizație, o instituție, o țară, un sistem;
- există o serie de interese, de scopuri diferite de cele ale celui care exercită violența sau, cel puțin, sunt percepute ca atare.

3. acțiunea coercitivă, violența în sine:

- scopul constă în: apropierea unor resurse sau dobândirea controlului asupra acestora; dobândirea de putere, prestigiu, afecțiune; impunerea simbolurilor și valorilor ce aparțin unor raporturi de forțe; obținerea acceptării și conformării la aceste simboluri și valori;
- poate fi întreprinsă prin mijloace directe sau indirecte.

3. Tipologia teroristului

Într-o societate anomică, valorile sunt nedeterminate, normele sunt ambigue sau lipsesc, iar reglementările nu sunt coerente, ajungându-se astfel la situația în care nu se mai face diferența între revendicările și speranțele legitime, pe de o parte, și cele ilegite, pe de altă parte. De asemenea, comportamentul indivizilor este supus la o mare presiune de către conflictul ce se naște între normele acceptate și realitatea socială, apărând cinci tipuri de reacții posibile (conform teoriei lui R.K. Merton): conformism, inovare, ritualism, retragere sau rebeliune. Această ultimă categorie, unde se poate încadra și *terorismul*, este formată din indivizi care

resping atât valorile, cât și mijloacele existente, dar doresc în mod activ să le înlocuiască cu unele noi (care nu sunt valori) și să înșele astfel sistemul social. Anomia, în viziune psihologică, reprezintă principala maladie a omului modern.

Ea produce *indivizi anomici*, caracterizați de câteva trăsături, dintre care unele sunt specifice *tipului terorist*:

1. incertitudine și anxietate, cauzate de conflictul intrapsihic profund, existent între credințe și convingeri contradictorii;
2. orientare către mișcări extremiste;

3. pierdere a simțului coeziunii cu întreaga societate, ca urmare a manifestărilor de anarhie socială și de individualism extrem;

4. dezorientare, disperare și insecuritate, ca elemente ale unei conștiințe tragice ce resimte profund alterarea personalității. Ca efect, apare delirul de persecuție, sentimentul excluderii din grup și ura față de semenii, sublimată în orientări active către mișcări și doctrine reacționare sau caracterizate și de reacții violente, extreme;

5. stare de inadaptare în raport cu normativitatea și mecanismele conformității, stare care generează indivizi revoluționari și cu comportament terorist;

6. atitudine a individului care, alături de autoritarism, reprezintă unul dintre cei mai importanți factori determinanți ai prejudecăților rasiale;

7. trăsături de personalitate aflate în relații de dependență cu diferite opinii, credințe, convingeri, conduite sau factori emoționali ce duc la manifestarea comportamentului de natură teroristă.

O viziune completă asupra terorismului ca manifestare a anomiei sociale poate fi construită numai prin analiza tuturor elementelor (câteva dintre ele prezentate mai sus). În declanșarea acțiunii umane cu caracter terorist au o importanță deosebită atât instituțiile, cât și mediile sociale și colectivitățile. Orice evaluare unilaterală a fenomenului terorist nu duce la cunoașterea și înțelegerea acestuia (în sensul sesizării cauzelor care-l produc și mecanismelor de funcționare), ci, dimpotrivă, la adâncirea și mai mult a misterului, întrucât terorismul nu este o simplă reacție, ci un fenomen foarte complex, cu determinații multiple, ramificate social și înstufate psihologic.

PROPUNERI

În vederea prevenirii și combaterii terorismului, pe lângă strategia națională de securitate a instituțiilor așa-zise „de apărare” ale statelor, cetățenii trebuie implicați direct, pentru a reacționa la situații reale, astfel:

1. *Preîntâmpinarea terorismului prin educație: informarea și instruirea populației largi despre metodele, procedeele și instrumentele implicate în acțiunile teroriste.*
2. *Prevenirea apariției comportamentului terorist, prin identificarea anumitor factori de risc și intervenția în cazul descoperirii indivizilor cu tendințe criminale (copii din familii dezorganizate, indivizi supuși abuzurilor de orice gen etc.).*
3. *Pregătirea populației civile prin programe la nivel național în care fiecare individ să devină conștient de faptul că el însuși va fi pus, poate, în postura de victimă a actelor teroriste și să-și cultive capacitatea de a reacționa calm, decis, oportun.*
4. *Mediatizarea consecințelor actelor teroriste în unitățile de învățământ de toate niveluri începând cu cel liceal.*

COLOCVIU STRATEGIC este o publicație a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate ce include rezumate ale temelor de cercetare științifică, conferințelor, simpozioanelor, seminarilor, meselor rotunde, opinii și puncte de vedere ale unor personalități din armată și societate, din țară și străinătate, implicate în cercetarea științifică din domeniul securității.

Publicație realizată cu sprijinul Editurii și Tipografiei
Universității Naționale de Apărare „Carol I”
Tehnoredactare computerizată: Mirela ATANASIU
Supliment al revistei *IMPACT STRATEGIC*
ISSN: 1841-7396; B: 141/339/06

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate
Șos. Panduri, nr. 68-72, Sector 5, București
Telefon: 319.56.94, Fax 319.55.93
e-mail: cssas@unap.ro
<http://cssas.unap.ro>